

l'arc del porxo la sarment s'enrinxa, / l'arítjol filador a l'om s'enarbra / ---», *Canigó* x, 124); *enrinxada* 'enfilall', Girona, *enrinxada* (Busquets, rev. «Catalana» 1924); *enrinxador Enrinxolar* («s'enrinxolan a les mates», Verdager (*Flors del Calvari*, 10).

RIS i *arissar*, des del punt de vista etimològic constitueixen un duplicat de *rinxol*(l). Són encara més tardans en conjunt «*arissar el cabell*: rizar: *capillos calamistro crispares*», Belv, «crespar los cabells: encrespar, rizar, ensortijar», «adj, entortolligat o fet rinxos naturalment», Lab, que no gosa admetre *ris* m. «cabell crespat» sinó com a «antic» i remetent de *risso* a *rinxo*, variant que, en canvi sí que s'introduí en totes les regions de la llengua; també mall «*risso* m porció de cabeys enruellats; *fer-se es rissos*: rizar»; i val.: «*riç*, -a, adj · rizo o ensortijado», «*riçar*: rizar; *riçat* ---» (Escrig) La documentació més antiga és «fora perruques y *rissos*», S. XVIII, en *Relació* de les festes de toros de la marina de Bna. [després Plaça de Toros de la Barceloneta], *DAG* (s. v. *ret*) «Sota un desmay molt frondós, / y ab la brisa que 'l *rissava*, / hauríau dit que murmurava: / —què bèsties són aquests dos!», Pitarra (*L'últim Trenchaldòs*, c. 1870, *Gatades* II, 145). «A lo que porten quatre *riços*, quan els reguen amb vanitat, i dels tropells que van costar an en Ramonet ---», Russinyol (*Auca del Sr. Esteve* II, § 6, 161).

Escriu el poeta en *La Cova del Drac*: «D'una son més llarga i forta, / dorm la princesa gentil, / talment com estàtua morta, / dins son màgic camaril / --- / Im-mòbil jeu, i pels *rissos* / que li pengen del capçal, / l'adornen ja els degotissos / d'una corona fatal...», Costa i Llobera, 13a (*Trad i F*, *IdOr* xxv, 113); i també l'adj participi: «—Adéu, Cap de Formentor, / adéu, Mallorca estimada / --- — / Així exclama, encadenat, / un jove, dins la nau mora, / mentres ella se fa enfora, / enfora, pel mar *rissat*» id. (*La Gerreta del Catu* IV, 2d, *IdOr* xxxiv, 31). La llengua literària comuna, després d'haver-s'hi resistit llargament (el *DOrt* encara no els admet més que en el sentit nàutic = fr. *ris*, cast. *arizar*), ha acabat per acceptar-los sense restriccions (*DFa*) De fet *ris*, *arissar*, -*issat* ja feia molt que eren d'ús general, no sols en català central, sinó en tot el territori de la llengua, des de les Illes i P Val fins a l'extrem NO, p. ex a Cardós i Vall Ferrera (*kabélx arisáts* Estaon, *k rísáts* Àreu, 1933-4).

No fóra prudent d'assegurar per quin conducte ens arribà el mot, però de tota manera no sembla que aquí tinguem descendents directes d'ERICIUS i la seva família, car el descabellament incomparablement més vast i més antic en italià indica que partiren d'aquesta llengua notem que l'afèresi de la E- davant R és un fet corrent en it (*romito*, *rena*) i rar en les ll hispàniques, i també que *riccio* 'rinxol' i 'arissat' sembla ser extret del verb i participi *ricciare/ricciato* dins la història de la llengua italiana, i no es pot creure que aquest procés es repetís independentment a la nostra Península

Per aquestes raons arribarem a la conclusió que en cast resulten també d'una adaptació fonètica dels mots italians, cosa més que fàcil si tenim en compte que a

quasi tot el Migjorn d'Itàlia els mots en -*ç-* donen -*zz-* en lloc de la -*cc-* del toscà i la llengua comuna; en cast. *rizar* apareix només des de 1599 (*rizado*, MAlemán, *DCEC* IV, 3649), «copetes *enrizados*» en la continuació de l'*Alfarache* pel valencià Martí (1603), i en altres *enriçar* des de 1570, *rizo de cabellos* en Cervantes, *hombre rizo* en MAlemán, i aquest mateix empra *arizar*, «voz de galeras» en el sentit de 'assotar', que en una forma o altra ha de tenir el mateix origen: «un forzado gitano --- que lo querían *arizar*», «lo *arizaron* y diéronle muchos palos, más que a los otros» (*Alfar*, *Cl Cast* v, 150 20, 151); també *riçar* o *cabelo* i *cabelo riço* en portuguès des del S XVII

Tampoc no podem, doncs, assegurar del tot que el català no el vagi rebre per conducte del castellà, per bé que potser és més fàcil que els nostres el prenguessin també de la llengua parlada de Nàpols, i que, per això mateix, trigués a ser admès a l'ús general, car la nostra llengua no té literatura picaresca i agitanada, com el castellà, ni disposem de fonts lexicogràfiques que atinguin a la llengua substandard, fins a data recent. Si en castellà apareix també, com en italià, en el sentit d'«erriçar», en autors de c. 1600, no ha restat això estrany a la nostra llengua: «uns bramuls que feyen *arissar* es cabeys» en les *Rondayes* d'AMAlcover, i *arissar* per 'donar una pallissa' és un mallorquí («humorístic», *AlcM*, §5, però cf supra MAlemán); «*arissar* o *arissar*. posar pels, cabeys, pues, drets», *DFgra*

D'altra banda *arissat* i *ris* són termes de teixits, que el *DFa*, seguint RPons (*BDC* IV), defineix com a *ris* tela en què «un segon ordit forma baguetes o anelles més o menys inclinades sobre el fons, com en les tovalloles russes», «una tovalla de pèl *arissat*»; i el vigatà Genís Aguilar escriví «cubrint-li el cap una *rissada* gorra» (*Julita*, 141). «La meva mare m'embolica-va el cap --- amb una bufanda de vellut de *ris*, llistat --- de colors furientes», NOLLER (*O C* VII, 308 7).

Amb això hem d'aplegar *riça*: «--- vestits polymita; roba de color que desobre ret o *riça*: crocophantia, -orum», OPou (*ThPu*, 317); «gramalles de xamellot blau, ab aygues y gorres de *rissa*, fossen fetes als verguers per la entrada del nostre rey» (Bna. en doc de 1599, renovat el 1601, Moliné, ed del *Cons*, p. 326); cast: «seis tocas *rizas*» en Lope de Vega (*Peribáñez* I, v, p. 150; *Fuenteovejuna* I, v, p. 26), «les més, obrades de seda, y altres en papers y altres de *rissa*» mall. 1626 (*BSAL* VII, 324); Moll publica en un inv. del Maestrat de 1673: «un tros de davant-llit, de *rissa*, obrat; un cubri-plat de *rissa*, obrat, altre tros de davant-llit, de *rissa*, molt vell; --- de davant-llit de *rissa* --- (*bis*)» (*Misc MtzFerrando*, 1968, p. 403), si bé es desencamina en creure-ho pres d'un cast. *riza* 'rostoll d'ordi'.

Endemés n'hi hagué una variant masc.. «Sa germana i Rossell d'Horta per mullé me la vol dà: / porta caputxa de *risso*, sabates de cordovà», MilàF, *Romancerillo*, 320 27, això mateix deu ser un «brocat de *rizo* carmesí» en doc de 1493 (*El Archivo de Dénia* VII, 104) Deu ser d'una forma napolitana correspo-